

УДК 35.072

Ф. В. Узунов,

к. е. н., доцент, перший профектор, Університет економіки та управління

РОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У ПОБУДОВІ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

F. Uzunov,

Ph.D., associate Professor, first Pro-rector of the University of Economics and management

THE ROLE OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN BUILDING A SOCIALLY ORIENTED ECONOMY OF UKRAINE

У статті визначено роль державно-приватного партнерства у побудові соціально орієнтованої економіки України. Наведено визначення терміну "державно-приватне партнерство". Розглянуто економічні та соціальні чинники, які визначають впровадження в країні державно-приватного партнерства.

The article defines the role of public-private partnership in building socially oriented economy of Ukraine. Shows the definition of "public-private partnership." The economic and social factors that determine the implementation of the country's public-private partnership.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, економічні чинники, соціально орієнтована економіка, соціальні чинники.

Key words: public-private partnership, economic factors, a socially oriented economy, social factors.

ВСТУП

Партнерство бізнесу і влади виступає формою співпраці бізнесу з органами державної влади та місцевого самоврядування. Необхідно зазначити, що соціальна відповідальність бізнесу та органів влади передбачає відчуття громадської відповідальності обох сторін, що виражає ставлення до життя людей та їх відносин у суспільстві.

Умовою успішного виконання завдань партнерства бізнесу і влади є ефективна держава та ефективний бізнес, який одержує повну підтримку з боку держави і бере активну участь у вирішенні проблем розвитку українського суспільства. У зв'язку з цим стає необхідною розробка довгострокової стратегії соціально відповідального партнерства держави і бізнесу.

Головною метою такого партнерства є підвищення рівня життя населення, створення широких і рівних можливостей розвитку. Держава має підтримати бізнес у його прагненні вийти за межі вузьких корпоративних інтересів, підтримати його прагнення реалізувати себе в суспільстві і довести свою соціальну відповідальність.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою дослідження є визначення ролі державно-приватного партнерства у побудові соціально орієнтованої економіки України.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення наступних завдань дослідження: навести визначення терміну "державно-приватне партнерство"; розглянути економічні та соціальні чинники, які визначають впровадження в країні державно-приватного партнерства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У науковому середовищі напрямки сучасної теорії господарського партнерства держави і приватного сектора розглянуті в працях таких учених: Б. Дезілец, В. Ребок, В.Г. Варнавський, І.В. Запатріна, С.Д. Данасарова, А.П. Денисенко, Є.В. Ковешнікова, О. Маслюківська, В.А. Михеев, О.М. Полякова, Е.Р. Уайт, Ю. Шевчук та інші.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У наукових працях багато питань, пов'язаних із впровадженням державно-приватного партнерства, залишаються невирішеними. Перш за все, необхідно визначитись з категоріальним апаратом, що застосовується науковцями і практиками. В існуючій науковій практиці та при підготовці проектів законів термін, який застосовується західними фахівцями "public-private partnership", перекладається як "державно-приватне партнерство" (ДПП). У зв'язку з цим розглянемо декілька варіантів визначення.

ДПП — система співробітництва, в якій розподіляються ризики між партнерами за принципом кращої спроможності їх нейтралізації, а також існує узгоджений підхід до поділу винагород [1].

Основний недолік цього визначення полягає в тому, що не врахована сфера застосування таких відносин. Наступне визначення наголошує на тому, що проекти є суспільно-значущі, тобто мова йдеться про надання публічних послуг. ДПП — домовленість між державною і приватною структурами про спільну реалізацію суспільно-значущих проектів найбільш ефективним способом

і по більш низькій вартості, ніж держава зможе здійснювати самостійно [6].

Але твердження про "більш низьку вартість" не є безсумнівним. Основна ідея все ж полягає у взаємовигідній співпраці державного сектора і приватного партнера за умов обопільного захисту інтересів як держави, так і приватного партнера. Не позбавлено недоліків і наступне визначення.

Державно-приватне партнерство — співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами і юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями, що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом, іншими законодавчими актами [7].

Відповідно до висновку головного науково-експертного управління від 20.10.2009 року згідно зі ст. 1 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" територіальною громадою визнаються жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. У зв'язку з цим територіальна громада, на думку експертів, не може бути визнана державним партнером у державно-приватному партнерстві. Так само дещо сумнівним є і віднесення до такого партнера Автономної Республіки Крим [7].

Ці та інші протиріччя найбільш повно можуть бути враховані при перегляді основних категорій. Так узагальнюючою категорією для такого типу відносин може бути державно-приватне партнерство, яке в свою чергу, залежно від рівня державної влади поділяється на державно-приватне партнерство і муніципально-приватне партнерство. При цьому варто зауважити, що термін "муніципалітет" не закріплений в українському законодавстві і вимагає додаткового узгодження.

Отже, узагальнено державно-приватне партнерство — юридично оформлена система відносин між державним партнером або органами місцевого самоврядування та приватним партнерами, при реалізації яких ресурси обох партнерів об'єднуються, з відповідним розподілом ризиків, відповідальності та винагород між ними, для взаємовигідної співпраці з реалізації суспільно-значущих проектів на довгостроковій основі [5].

Як свідчить практика державно-приватного партнерства, у кожній країні відповідно до особливостей її історичного розвитку, господарчої структури, правових традицій, ментальності формується специфічна національна модель партнерства, яка визначається особливостями соціально-економічного розвитку країни, її державного устрою, економічною, політичною, соціальною зрілістю суспільства, його готовністю до узгодження інтересів різних соціальних груп та співробітництва між ними.

В Україні формування власної моделі державно-приватного партнерства здійснюється у достатньо складних умовах суспільної перебудови і визначається сукупністю економічних, соціальних, політичних та ідеологічних чинників, пов'язаних з розвитком ринкової економіки, демократизацією суспільства, переходом до нових цивілізаційних форм (постіндустріального, інформаційного, "суспільства знань"), які впливають на фор-

мування партнерських відносин та роль державного управління в системі партнерства.

До економічних чинників, які визначають впровадження в країні державно-приватного партнерства, на думку вчених, відносяться:

— необхідність подолання гострих соціально-економічних криз, якими супроводжуються ринкові реформи, що виявляється у падінні виробництва та зниженні рівня життя громадян;

— актуальність встановлення між представниками різних соціальних груп неконфронтаційних відносин, які забезпечують від подальшого поглиблення кризового стану суспільства, зменшують соціальні ризики, запобігають соціальним конфліктам;

— потреба у врегулюванні умов приватизації, яка відбувається в Україні з порушенням прав громадян, оскільки основними власниками багатьох об'єктів державної власності стала невелика кількість осіб, які мали можливість доступу до ресурсів і влади та могли створити "під себе" прийнятні умови приватизації, що призвело до поляризації доходів та неконтрольованої соціальної диференціації;

— необхідність демократизації економіки, коли партнерство між державою, бізнесом і громадянами дасть можливість залучити громадян до активної участі в управлінні підприємством, на якому вони працюють; розширити повноваження представницьких органів найманих працівників; підвищити роль державного управління як учасника і посередника економічних відносин;

— посилення відповідальності роботодавців за укладання колективних угод на підприємствах всіх форм власності;

— потреба в активізації діяльності органів державного управління щодо вирішення трудових конфліктів на підприємствах, які знаходяться у приватній власності;

— боротьба за усунення кулуарних форм прийняття державних рішень заради інтересів окремих груп, проти зрощування бізнесу і влади та нав'язування суб'єктами "тіньової" економіки "правил гри" в соціально-економічних відносинах;

— необхідність подолання корупції і "тіньової економіки", існування яких призводить до порушення трудових і соціальних прав громадян [3].

Не менш вагомими є соціальні чинники державно-приватного партнерства:

— необхідність подолання значної поляризації за рівнем життя, коли фантастичні прибутки кланово-олігархічних груп глибоко контрастують з матеріальними умовами життя трудящих, особливо на селі або в так званих "депресивних" містах;

— потреба в соціальних програмах, які передбачають спільне вкладання коштів держави, бізнесу, громадян в розвиток освіти, науки, підвищення кваліфікації працівників, збереження їх здоров'я тощо;

— необхідність поширення мережі соціальних послуг, які мають компенсувати низькі доходи громадян (патерналізм держави у такому разі є виправданим і необхідним) [3].

Якщо надалі в Україні не будуть більш ефективно вирішуватися такі проблеми, як подолання бідності, зниження інфляції до загальноєвропейського рівня, зменшення соціальної поляризації, вирішення проблем зайнятості, у суспільстві можуть зростати протестні со-

ціальні настрої і конфронтація. Це підтверджується даними про інтегральний індекс соціального самопочуття українських громадян, який протягом 1992—2009 років залишається нижче умовного нуля, тобто показує негативний рівень задоволення соціальних потреб [2, с. 16].

Економічні та соціальні проблеми, що існують в Україні, поєднуються з політичною нестабільністю і формують у громадян стійке негативне уявлення про державу, як нездатну дієво виконувати свої функції, що обумовлює необхідність посилення відповідальності всіх суспільних секторів за політичну стабільність, якість політичних інститутів, розвиток демократії.

До цього долучаються ті обставини, що розвиток трипартизму в Україні демонструє недостатню організованість не лише органів державного управління, але й інших суб'єктів партнерства — роботодавців, найманих працівників. Так, профспілковий рух в Україні, представлений Федерацією профспілок України (ФПУ) і мережею незалежних спілок, не охоплює всіх трудящих і поступово втрачає авторитет, особливо у працівників приватних підприємств, де профспілки практично не створюються. Якщо врахувати, що у приватній власності в Україні уже знаходиться понад 80% підприємств, ступінь падіння популярності і дієвості профспілок є високим. Але на рівні іншого суб'єкта партнерства — роботодавців — теж спостерігаємо слабку організацію, оскільки Федерація роботодавців України не охоплює всіх підприємців і роботодавців і не виступає активним учасником переговорних процесів та ініціатором співробітництва з іншими суспільними секторами [4].

У суспільстві не сформована активна ідеологія державно-приватного партнерства, яка пропонує мирне співіснування різних соціальних груп зі специфічними і часто протилежними інтересами, цивілізовані форми подолання суперечностей і досягнення консенсусу, що виявляється у поширенні правового нігілізму, відсутності ціннісно-нормативного консенсусу, недостатньою розвитку людського і соціального капіталу.

Таким чином, сукупність вищезазначених чинників обумовлює необхідність існування і вдосконалення в Україні державно-приватного партнерства як законного етапу реформування соціально-економічних відносин та умову узгодження інтересів і мотивацій суб'єктів партнерства заради добробуту громадян, побудови соціально орієнтованої економіки.

ВИСНОВКИ

У наукових працях багато питань, пов'язаних із впровадженням державно-приватного партнерства, залишаються невирішеними. Перш за все, необхідно визначитись з категоріальним апаратом, що застосовується науковцями і практиками. В існуючій науковій практиці та при підготовці проектів законів термін, який застосовується західними фахівцями, "public-private partnership" перекладається як "державно-приватне партнерство".

Узагальнено державно-приватне партнерство — це юридично оформлена система відносин між державним партнером або органами місцевого самоврядування та приватним партнерами, при реалізації яких ресурси обох партнерів об'єднуються, з відповідним розподілом ризиків, відповідальності та винагород між ними, для взаємовигідної співпраці з реалізації суспільно-значущих проектів на довгостроковій основі.

До економічних чинників, які визначають впровадження в країні державно-приватного партнерства, відносяться:

— необхідність подолання гострих соціально-економічних криз, якими супроводжуються ринкові реформи, що виявляється у падінні виробництва та зниженні рівня життя громадян;

— актуальність встановлення між представниками різних соціальних груп неконфронтаційних відносин, які забезпечують від подальшого поглиблення кризового стану суспільства, зменшують соціальні ризики, запобігають соціальним конфліктам та інші.

До соціальних чинників впровадження державно-приватного партнерства відносяться:

— необхідність подолання значної поляризації за рівнем життя, коли фантастичні прибутки кланово-олігархічних груп глибоко контрастують з матеріальними умовами життя трудящих, особливо на селі або в так званих "депресивних" містах;

— потреба в соціальних програмах, які передбачають спільне вкладання коштів держави, бізнесу, громадян в розвиток освіти, науки, підвищення кваліфікації працівників, збереження їх здоров'я тощо;

— необхідність поширення мережі соціальних послуг, які мають компенсувати низькі доходи громадян (патерналізм держави у такому разі є виправданим і необхідним).

Таким чином, сукупність вказаних чинників обумовлює необхідність існування і вдосконалення в Україні державно-приватного партнерства.

Література:

1. Балашова С.П. Государственно-частное партнерство и его роль в социально-экономическом развитии муниципального образования / С.П. Балашова // Вестник Алтайского государственного аграрного университета. — № 9 (59). — 2009. — С. 87—88.
2. Долішній М. Актуальні завдання регіональної політики України в сучасних умовах / М.Долішній // Регіональна економіка. — 2009. — № 3. — С. 16—32.
3. Ємельянов В.М. Суть та методи співробітництва трьох секторів — влади, бізнесу та інституціональних установ / В.М. Ємельянов // Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції "Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління в Україні", 25 листопада 2011 р. — КПУ, Запоріжжя, 2011. — С. 30—31.
4. Ємельянов В.М. Розвиток партнерських відносин бізнесу і влади в системі державного управління сталим розвитком України: теорія, методологія, практика: [монографія] / В.М. Ємельянов. — Миколаїв: ПП Ємельянова Т.В., 2012. — 420 с.
5. Жук В.П. Основні характеристики державно-приватного партнерства на регіональному рівні / В.П. Жук // Завдання державного, регіонального та муніципального управління в контексті нових реалій національного розвитку: міжнар. наук.-практ. конф., 06 квітня 2012 р.: тези доп.: у 2 ч. — К. ВПЦ АМУ, 2012. — Т. 2. — С. 182—184.
6. Жук В.П. Форми функціонування державно-приватного партнерства / В.П. Жук // Інвестиції: практика та досвід. — К. 2012. — № 13. — С. 109—111.
7. Закон України "Про місцеве самоврядування" від 21 травня 1997 р. №280-97 — ВР.

Стаття надійшла до редакції 25.06.2013 р.